

rimske. Pogl. treće govori o oblaštima crkvenim, koje izdaju liturgijske propise, a pogl. četvrto o knjigama liturgijskim, nabroja ih i tumači, da li ih se moramo držati i da li rubrike imaju obvezatnu moć. U dijelu prvom — pars anterior — samoga korpusa knjige govor je o liturgijskoj godini općenito, što je godina liturgijska (pogl. šesto), kako se dijeli u nedjelje i ferije (pogl. sedmo) i na razne svetkovine (pogl. osmo); u pogl. devetom govor je o kalendaru liturgijskom, a u pogl. desetom i jedanaestom, kako se kalendar slaže. U dijelu dru-

gom — pars posterior — govor je o godini liturgijskoj napose, o svetkovinama božićnim (pogl. dvanaesto), uskršnjim (pogl. trinaesto), i ostalim po duhovskim svetkovinama (pogl. četrnaesto) i napokon o posebnim svetkovinama, posvetilu i zaštitniku (pogl. petnaesto). Naravno osvrće se djelo na najnovije odredbe sv. Stolice pa i na Motuproprio Pia X. od 2. srpnja 1911. i slijedeće dekrete kongregacije *Rituum*.

Ovu i na oko lijepu knjižicu, ali po sadržini svojoj zlatnu, preporučujemo.

dr. J. Pazman.

Pregled časopisâ.

Čas. Ljubljana, 1911. sv. 9.

F. Terseglav: Buddha in Kristus. T. crta kratko i markantno veliku razliku između Bude i Krista, te Budinog i Kristovog nauka. Krist je muževan, odlučan, krepak, ljubitelj ljudi i naravi, kojem je sasama jasna cilj, za kojim ide, dok je Buda zasićen, blaziran, sam sa sobom u protuslovlju. — Buda je asket u slabom, a Krist u najuzvišenijem značenju te riječi. Nauka je Bude najtamniji pesimizam, a Kristova najuzvišeniji optimizam. U sv. 10. pored J. Bernoleta — u prijevodu I. Cankara — O socijalnim uredbama u Belgiji i Šarabanova članka o Nansenu, ističemo od Mantuanoga: Apologija umetnosti, a ponajviše Ušeničnikovo: Najveća slabost našega časa (pozitivizam; pozitivizam v znanstvu, v živ-

ljenju i refleks pozitivizma na nas katoličane). *E. L.*

Voditelj v bogoslovnih vedah. Maribor, 1911. sv. 4.

G. Rant: Biblična in babilonska kozmogonija. Biblijska se i babilonska kozmogonija ne razlikuje samo po idejama nego i po obliku, stoga je ovisnost biblijske kozmogonije o babilonskoj potpunoma isključena. — I. Leskovar: Državno varstvo vere in njenih obredov. L. donaša i komentira one zakonske odluke, po kojima je zajamčeno slobodno izvršavanje vjere i vjerskih dužnosti. — M. Štrahl: Cerkveno življenje v novem delu sedanje lavantinske škofije v letih 1828—1843. — A. Stegenšek: Naši Marijini stebri. Govori o Marijinim stupovima (kao što je u Zagrebu na kaptolu), koji spadaju među naj-

Ijepše umjetničke spomenike, a danas su dosta zanemareni. Ti su stupovi posebnost austrijskih zemalja, u Njemačkoj i Italiji vrlo rijetki.

E. L.

Časopis katoličkého duhovenstva. Organ znanstvenoga odbora kršć. akademije u Pragu. Redaktori: Dr. F. Kryštufek, Dr. I. Tumpach i Dr. A. Podlaha. 1911. Sv. 6—8.

U 6. sv. svršava se rasprava: „O izvoru i počecima redovništva“, što ju je napisao profesor Dr. Jos. Samsour. Tko se isto bavio postankom redovništva ili barem o tom razmišljao, naišao je bez dvojbe na svu silu prezanimljivih pitanja. Danas se toliko govori o budizmu i njegovu razvijenu redovništvu. Nije li kršćansko redovništvo nastalo iz budističkoga? Grčki historičari u vrijeme Kristovo govore o indijskim asketima. Nagjeni egipatski papirosi govore o asketima ili t. zv. „rekluzima“ kod poganskih egipatskih hramova. Škola pitagorejska, stoička, a osobito novoplatonska u Aleksandriji, pozna-vaše takogjer askezu. Nije li to u kakom odnošaju prema kršćanskome redovništvu? Još više. U Židova su proročke škole, osobito Ilije i Elizeja, gajile pravu askezu. Što da kažemo tek o sv. Ivanu Krstitelju i njegovim učenicima u pustinji? Nijesu li oni prava slika egipatskih kršćanskih anahoreta? I još više. Ne nalazimo li kod židovskih Esena i misirskih Terapeuta pravi pravcati redovnički život tako, da stari kršćanski pisci vide u njima ocele kršćanskog redovništva. Odakle dakle kršćansko redovništvo? Je li ono pojava originalna, rođena u kršćanstvu iz punine njegovih ideja i

i ideala, kako se s katoličke strane ističe; ili je ono uneseno od drugud, kako tvrde moderni historičari. — Sva ta pitanja nugjaju se sama svakom, tko stane razmišljati o postanku kršćanskoga redovništva: i na sva ta pitanja odgovara Dr. S. Svoju raspravu razdijelio je u tri dijela. U prvome govori o poganskim asketima, u drugome o židovskim, osobito kod Esena i Terapeuta. U trećem dijelu pozitivno dokazuje, da je kršćanskomu redovništvu pravi izvor jedino sv. evanđelje; podjedno riješe kratko i stručno razvoj kršćanskoga redovništva u prvim vijekovima. — Dr. S. nije bio u cijeloj raspravi jednake sreće. Najljepše mu je pošlo za rukom obraditi treći dio. Drugi je dio slabiji, a prvi najslabiji. Kritički štilac želi znati, odakle je pisac pojedine važne vijesti o poganskim asketama uzeo. Dr. S. niječe upliv poganskih asketa na kršćanske, ali tvrdnje za takav upliv nikako ne pobija. Isto tako mršavo obragjuje odnošaj Esena i Terapeuta prema kršćanima. Štilac više iščekuje. No što je polemički dio slabiji, to je pozitivni dio bolji. Dokazivanje piščevo, da je nauka Spasiteljeva pravi izvor redovništvu, tako je razumno i opravdano, da posve zadovoljava.

U dva broja (sv. 5—6.) iznosi Dr. K. Statečny članak: „Kako da se pobrinemo za nabrazbu našega svećenstva“. U tom članku predlaže Dr. S., neka se naučna osnova na našim bogoslovnim učilištima nešto više obazire na osnovu, što ju je Sv. Stolica propisala za talijanske bogoslovne zavode. Prelazeć na pojedinosti govori Dr. S. opširnije o filozofiji, dogmatici,

moralci i ostalim bogoslovnim znanostima. Svuda stavlja konkretne prijedloge, kako bi se koji predmet imao uzimati. Nego jednu vlastitost imade g. pisac. Svaki predmet hvali, svakome predmetu ističe važnost, svakome bi rado dodati novih sati, nijednome ne oduzima. Zato dakako ne može inako, nego našim sjemeništima propisati obuku od 7—12 sati prije podne i od 3—6 poslije podne. Ali jednoga pitanja g. pisac ne rješava, a to je: gdje da se kraj nužnih duhovnih dužnosti bogoslovača nađe vremena za pripravu na osamsatnu dnevnu obuku!?

Redemptorist o. Josip Pejška razlaže u 7. i 8. sv. juridičko pitanje: „Skinuće župnika administrativnim putem nekoć i danas“. Dekret Sv. Oca Pija X. „Maxima cura“ izazvao je kao neko nezadovoljstvo u dušobrižnom kleru, jer da je ovim dekretom moć biskupima odviše porasla na štetu beneficijata. Ovaj nazor zove P. krivim i u spomenutom članku dokazuje, kako se novi dekret u bitnim stvarima ne razlikuje ništa od starih zakona, po kojima se mogao župnik sa župe maknuti. Razlika je samo u načinu pravoga postupka, koji zove P. vrlo mudrim i vrlo korisnim po duhovnu pastvu.

Odio časopisa, koji dolazi pod imenom „Varia“, donosi svu silu manjih člančića, većinom iz područja crkvenoga prava a iz pera Dra. Tumpacha.

U „Literaturi“ ocijenjene su među inima i dvije hrvatske knjige: „Crstice iz kršćanske arheologije“ od O. U. Talije i „Povijest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju“ od Dra. Sv. Ri-

tiga. Recenzija posljednje knjige vrlo je opširna. Fr. Snopek kao strukovnjak u pitanju o životu sv. Ćirila i Metodija protuslovi mnogim izvodima dra. Sv. Ritiga.

Časopis podaje vrlo lijep prijedlog slavenske i neslavenske bogoslovne literature.

Dr. K. Dočkal.

Przegląd Powszechny. Feliks Hortyński D. J. iscripivo, jasno u 7. svesci prikazuje iz novije biologije, u kojem je stadiju danas nauka o stanici (Obecny stan nayki o komóre). Zanimljiv je članak L. Stasiak-a: *Pozdrowienie anielskie*. Tu se iznosi i tumači ta stara pjesan iz god. 1579. o „róžáncu“ (sv. krunici). U 8. svesci započeo je L. Rudnicki D. J. opsežnu studiju: *Przezycia estetyczna a moralność*. Segnuo je daleko u historiju natrag i dokazuje, kako je čovjek od vajkada težio, da upokoji svoje estetične težnje, jer je tome „korijen u naravi čovječjoj“. Radnja još nije dovršena. *Montalembert* je dopisivao mnogo s I. Kozmianom; listovi (*Listy*) njegovi vrlo su karakteristični. U daljnim sveskama (do 10. uključivo) obara se F. Chmura na *Haeckla* s raspravom: *Falsyfikacie i prawo biogenetyczne Haeckla*. — *Nowe prady (struje) w socyalizmie francuskim* od L. Lipskoga, prijedlog je, kako se sve burka, pročišćuje, izmjenjuje u Francuskoj. Fr. Klein orisao je umjetnost muslimansku na osnovi izložbe u Monakovu (*Sztuka Mahometanska na wystawie w Monachium*) i iznio čitav život onaj, stepen kulture istočnjačke. *Przegląd* u opće pripada megju dobre, vrlo dobre

revije i mi ga zato rado preporučujemo.

Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy. Posljednje sveske toga mjesečnika, koji u prvome redu promiče katehetični napredak, katoličku odgoju, donose dašto radnje i članke iz toga područja. Tako n. pr. raspravlja se: O često sv. pričesti mladeži srednjoškolske, O šestoj i devetoj zapovijedi Božjoj (vrlo praktično), pružaju se nacrti za katekeze, egzorte (n. pr. tema: „Gloria in excelsis Deo“) i t. d. No imade i radnja općenitije vrste, n. pr. Nagrobek Abercyusza. Fragmentat je od g. 1895. u Lateranu. De Rossi kaže za nj, da je: „Epigramma dignitate et pretio inter christiana facile princeps“. Nalazi se u odjelu kršćanske arheologije s napisom: Fragmentum tituli sepulchralis ex Asia advectum, in quo Abercius Hieropol. Episc. saec. II. universae Ecclesiae consensum in unam fidem testatur. Abduh-Kamid Imp. Turcarum, dono misit Leoni XIII. P. M. Anno MDCXCII. Lijepa je opsežnija radnja o dokazima za bivstvovanje Božje: Prolegomena do dowodówna istnienie Bogu. Osim radnja valja istaći upravo bogati prijedlog i mnoge recenzije iz svijuu literatura.

Revue pratique d'Apologétique. Paris, G. Beauchesne et Cie (No. 139.—144 1./VII.—15/IX. 1911.). R. Garrigou-Lagrange: La démonstrabilité de l'existence de Dieu selon le serment antimoderniste. Pisac ispituje prvu rečenicu antimodernističke zakletve i poručuje ju sa dojakošnjim odlukama Crkve o spoznaji i dokazima

za egzistenciju Božju. Plod je ovog zanimljivog studija, da antimodernistička zakletva ne pridaje dogmatičkoj definiciji vatikanskog sabora nikakove nove odluke, već samo ističe njen pravi smisao, kako bi se spriječile zloporabe prigodom njenog tumačenja. Objekt je spoznaje (po „Vatikanu“ i po „Zakletvi“): Bog, počelo i svrha svih stvari. Nije izrijekom definirano, da čovjek može prirodnim umovanjem spoznati i „stvaranje“ i sve osobine Božje. Izrijekom je odsuđen samo ateizam, materijalizam i panteizam. Ali se razumijeva samo od sebe, da istinska spoznaja Boga vodi i do spoznaje „Stvoritelja“ i svih osobina, koje vatik. sabor izbraja. Subjektivno počelo ove spoznaje jest (po „Vatikanu“ i po „Zakletvi“): prirodno svijetlo razuma, a ne auktoritet objave Božje ili svjedočanstvo usmene predaje (tradicionalizam). Spoznaja Boga jest djelo razumne očevidnosti, a nikako posljedica religiozne savjesti, religioznoga čuvstva ili iskustva, kako uče modernisti. Jednako nije „svijetlo razuma“ Kantov praktički razum, koji doduše može da zadovoljava subjektivno, ali nipošto objektivno. Sa riječima „per ea quae facta sunt, hoc est per visibilia creationis opera, tanquam causam per effectus“ tumači „Zakletva“ prirodni smisao riječi vatik. sabora „per ea quae facta sunt“ i „o rebus creatis.“ Sredstvo spoznaje Boga jest vidljivi svijet, iz kojega zaključujemo po načelu uzročnosti egzistenciju Božju, kao što iz svakog učina zaključujemo, da ima svoj uzrok. Tim je osuđen kanizam, koji ne priznaje ontološku i transcendentnu valjanost principu

kauzaliteta, a nije osuđena kar-tezijska nauka o prirođenim ide-jama i ontološki dokaz za egzistenciju Božju (o tom se ne iz-javljuje). Naglašena riječ „visibili-
lia“ hoće da istakne vrijednost kozmoloških dokaza protiv onih, koji priznaju samo psihološke. I način spoznaje kaže „Zakle-tva“ izričitiše od vat. sabora: sa-bor je rekao „certo cognosci“, ovdje se veli: „certo cognosci, adeoque demonstrari etiam posse“. Izvjesno spoznati (izvjesnost raz-umna, apsolutna, posredna) znači isto, što i dokazati. Sabor je iz-rijekom osudio puku t. z. subje-ktivnu izvjesnost i praktičnu nu-ždu (kantizma), odbio prijedlog, da se riječ „certo“ ispusti, jer da to nije tobože dosta jasno objavljeno, i otvoreno rekao, govoreć o odno-šaju vjere i razuma, da zdrav razum osnove vjere dokazuje, (cum recta ratio fidei fundamenta demonstret). Crkva je dakle u ovom svom službenom saopćenju upotrijebila riječi „demonstrari“, „per visibilia“ i „tanquam cau-sam per effectus“. Time je Crkva usvojila t. zv. skolastičke dokaze za egzistenciju Božju, a da nije izrijekom rekla svoju o drugim na pr. o dokazu ontološkom. Potom se metoda imanencije ne da braniti, kao da bi bila nužna za izvjesnost egzistencije Božje. Da nevjernik spozna i oćuti pravu vrijednost i težinu dokaza za egzistenciju Božju, treba doduše ne-kih moralnih dispozicija, ali sami dokazi ne dobivaju time ništa, jer su objektivno sami po sebi do-voľno jaki. „Vatikan“ i „Zakle-tva“ kažu, da čovjek može na taj način spoznati Boga. Tim je definirana fizička mogućnost spoznaje Boga za sve ljude uopće.

A ne radi se o činjenici, da li pojedinci baš tako spoznaju Boga ili ga spoznaju objavom i pre-dajom. Jednako nije definirano, da li se ta spoznaja lako zbiva, sve ako i teolozi općenito uče, da je to nauka proxima fidei. Za tu se naime spoznaju ne traži vazda znanstveni aparat, već dostaje obični uzročni izvod. Čovjek, koji je dobre volje t. j. koji upotrijebi sva sredstva i jest razvijena raz-uma, ne može bez krivnje ostati ateist. — Je li je ova rečenica antimodernističke zakletve o spo-znaji Boga u svojoj cjelini čla-nak vjere? Jest, jer je predlaže nepogrješiva Crkva u svečanoj ispovijesti vjere. — A. de Boys-son: Les Odes de Salamon. Među mnogim apokrifnim spi-sima „Salamonovim“ iz prvih vi-jekova kršćanstva spominje se po-red poznatih 18 Psalama još i „zbirka oda“. Tu je zbirku u sirs-kom jeziku našao u okolini Tigra engleski naučenjak Rendel Harris g. 1906. i izdao je g. 1909. Pre-vedena je do danas u njemački i francuski. Ode Salamonove jesu pjesme klanjalice i zahvalnice od kojih 20 redaka. Ima ih 42. Pi-sane su zanosno i čuvstveno. Ime se Salamonovo ne spominje. Kad su ipak taj naslov primile, bit će da se mislilo na mističkog Sala-mona, ne koliko je zemaljski kralj, već koliko je tip Gospodinov. Au-tor je nepoznat. Bit će po svoj prilici jedan, i to kršćanin. Origin-al mora da je pisan grčki, i ka-snije preveden u sirski i koptski (koptski u „Pistis Sophia“, ofit-skom apokrifu iz 3. vijeka nastal-om u Egiptu). Vrijeme postanka naznačuju: konac prvog, početak drugog vijeka. Nije sigurno, kamo treba svrstati nauku ovih „Oda“.

Gnostičke nijesu, ali je vrlo vjerojatno, da su doketskoga podrijetla. — I. Guibert: *Adoration reparatrice* raspravlja, što je klanjanje i kada je — na osnovi primjera Kristova — prava zadovoljština. — I. L. de la Verdonie: *La nouvelle formule de la „Declaration protestante“ au couronnement de George V.* opisuje, kako je napokon uspjelo proturati u Engleskoj formulu kraljeve zakletve, da protestanti ostanu zadovoljni, a katolici nepovrijeđeni. — L. Andrieux: *Le viatique et l'extreme-onction des enfants.* Pisac nastavlja povijest k dekretu „*Quam singulari*“ (Isp. Bogoslov. Smotra II. 3. str. 303 i 304). U ovom članku istražuje napose francuske običaje, kad se djeci davala Poputnina i Posljednja pomast. To je zavisilo o prvoj sv. Pričesti. Danas, iza dekreta „*Quam singulari*“ (članak 8.), kojim se strogo zabranjuju zli običaji: djeci uskraćivati posljednje sakramente, provest će se stara crkvena praksa; s bolesnim djetetom treba postupati kao i s odraslim, samo ako je bilo toliko razumno, da je moglo grijehiti i kajati se, i da je moglo razlikovati svetu Euharistiju od običnog kruha. — H. Petitot: *L'apologétique de Brunetière.* Ovo predavanje karakteriše Brunetièra kao čovjeka rada i pozitivnog filozofa, kao moralistu i apostola; potom i njegovu apologetiku kao plod praktičnog moralnog, socijalnog i apostolskog mišljenja i djelovanja. Brunetierova apologetika nije dovršena, zato se i ne valja prenačiniti u sudu. Možda bi bio Brunetière i sam doskočio nedostacima u posljednjim dijelovima za-

snovanog djela. Brunetière ljubi domovinu i ljudsko društvo. Poradi nedostatka morala jest jedno i drugo u pogibli. Zato on snuje apologetiku, kako bi spasio društvo i čovječanstvo učinio boljim. Pošto je vidio, da Comteov moral nema čvrstog temelja i jakih motiva za sve ljude, obraća se kršćanstvu. Moral je bez religije nemoguć. Jedino kršćanstvo uči i provodi u praksi već XIX. vijekova pravi demokratski moral, kakova nema ni znanost, ni filozofija, ni prirodna religija. Kršćanstvo je dakle istinita religija. Je li svrhunaravna i božanska, Brunetière ne dokazuje, pošto ga je u tom spriječila smrt. Filozofske i znanstvene prigovore (protiv čudesna, proroštva, svrhunaravnosti uopće itd.) odbija Brunetière općenim odgovorima, a da se u pojedinsti ne upušta. I priroda, veli on, ima tajni, Bog nije vezan prirodnim zakonima, jezgra Evanđelja je sigurno istinita, prigovori potječu iz predrasuda filozofskih i naučnih.

Kako se vidi, Brunetière se ne upušta u filozofska pitanja. I to je, čini se, slaba strana njegove apologetike. On osniva svoju apologetiku na zasadama, kojih nije dokazao, već uzeo kao da su evidentne. Trebalo je protiv skeptika i utilitarista dokazati iznajprije mogućnost i potrebu morala uopće, a socijalnog napose (teodiceja: egzistencija Boga, Providnosti, svrbe čovjeka), potom i mogućnosti, da se čovječanstvo popravi i usavrši. I to nije bez prigovora, što Brunetière religiju promatra gotovo isključivo kao socijalnu pojavu, odnemaruje dakle njen individualni, interni element. A svakako je oslabio jakost apolog.

dokaza, kad čudesa i proroštva (spoljašnje dokaze za istinitost kršćanstva) obrađuje ko pripadom, kad govori o prigovorima protiv kršćanske vjere. Ipak dragocjene, jake i duboke misli u Brunetièrovoj apologetici vrijede, da ga ne zaboravimo, već čitamo. Brunetièrova apologetika čini prijelaz od pozitivne i socijalne k modernoj subjektivnoj i individualnoj. Brunetièrova apologetika jest apologetika socijalne imanencije. — I. D. Folghera: L'èvolution religieuse de Newman d'après „L'Apologia“ crta po samim Newmanovim bilješkama unutrašnji vjerski razvoj velikoga konvertita sve do njegova pristupa u katoličku Crkvu. — H. Getton: Education esthétique prikazuje znamenitost obuke u estetici za moralni i religiozni uzgoj mladeži. — L'ami du Prêtre: Pour les prêtres. S ovim člankom (u br. 141. od I/VIII.) otvora Revue pratique d'Apologétique novu rubriku za crkven: duh klera. Revue želi, da se ne bi obrazovao samo um, već da bi se i srce u svećenika zadajilo svetim žarom, krepostima, apostolskim duhom. To je duhovno štivo, koje Revue daje svećeniku svakih 15 dana, da u njem uspali i podržaje živu vjeru u Boga i djelotvornu ljubav k bližnjemu. U broju 142. govori se o svećeničkom zvanju, u br. 143. o velikoj sigurnosti, što je Crkva pruža svakomu svećeniku svojim odredbama i odlukama, u br. 144. o ličnom življenju svećenikovu, u br. 145. o pogibli, što je svećeniku sprema mlakost (médiocrité), u br. 146. o svrhunaravnom življenju kao jedinom lijeku protiv mlakosti. — D'Alès: Origène et la doctrine des péchés

irrémissibles. Pozitivnom metodom, na osnovi Origenovih spisa i savremenih svjedoka obara pisac vrlo raširenu tvrdnju, da je Origen učio, kako se neki grijesi ne mogu oprostiti. (S tim u svezi pobija autor i Döllingerovu hipotezu, da je Origen bio sa Tertulianom i Hipolitom protivnik pape Kalista, dakle da je bio shizmatik.) Studija dokazuje ove 4 tvrdnje: a) Origen uči, da Bog zove sve grješnike na pokoru, obećavajući im oprostjenje; b) Origen uči, da Crkva uime Boga grijehe oprašta; c) Po Origenu nije nijedan grijeh izuzet od vlasti ključeva Crkve; d) Ako je ipak koji grješnik doista isključen od oprostjenja, tada tomu nije, prema Origenovim mislima, razlog, strogo uzevši, posebna priroda njegovih grijeha, već posebna težina zadane pokore, koju treba da ovrši, ako hoće da stekne oprostjenje grijeha.

H. Petitot: L'apologétique moderniste predočuje svezu, u kojoj je modernistička apologetika prema dojakošnjoj modernoj. Paskal, osnivač moderne (savremene) apologetike, napustio je skolastične razumne dokaze iz metafizike i teodiceje. Za njim se povelu Chateaubriand, Lamennais, Brunetière i drugi moderni. No dok je Paskal pridržao i utvrdio spoljašnje pozitivne razloge (proroštva i čudesa) napose za istinitost kršćanstva, Chateaubriand ih već odnemačuje, Lamennais ih istom pod konac spominje, a Brunetière raspravlja o njima kao o predmetu i prigovoru (ne kao o razlozima) vjere. Moderna je dakle apologetika najprije ostavila razumne dokaze za egzistenciju Božju, a zatim i osobite historičke za istinitost krš-

ćanstva. Mjesto tih je Paskal isticao kao individualne i imanentne razloge vjerovanju znamenitost psihološke i moralne analize ljudske duše. Metodu Pascalove imanencije poprimili su istom apologeti našega vremena. Većina apologeta 19. vijeka (Chateaubriand, de Bonald, Lamennais, Lacordaire) upotrebljavali su razloge moralne i pozitivne, koje bi izvodili iz socijalne potrebe i općene historije. I sam Brunetière nije pristaša individualne imanencije, već socijalne. Ali moderni apologeti htjeli su da ušćuvaju svoju ortodoksiju. Zato su napose isticali, da ne odbacuju skolastičkih dokaza, kada su logički nevaljani, već ih izostavljaju zato, jer ih ne drže oportunistima ili prema svojoj svrsi korisnima. Modernistički apologeti prešli su naprotiv u skrajnji radikalizam. Modernisti tvrde, da ni razumni dokazi za egzistenciju Božju, ni osobiti historički, ni socijalni i moralni iz općene povijesti ne vrijede ništa. Jedino, vele oni, subjektivno i individualno čuvstvo može dovesti čovjeka do spoznaje Boga i Isusa Krista. Modernisti su pristaše Kanta i Spencera. Zato za njih nemaju temeljni pojmovi (uzrok, svrha, substancija i t. d.) skolastičke filozofije apsolutne valjanosti, a potom ni ontološka ni logička načela, na kojima se skolastički dokazi osnivaju. Valja dakle, vele, odbaciti t. zv. dokaze za egzist. Božju. No modernisti su pristaše i najnegativnije racionalističke egzegeze Sv. Pisma. Njima su proroštva i čudesa ili legende ili djela nepoznatih sila, Evandjelje (i uopće Biblija) jest pjesma religiozne mističke duše. Znanstveno se potom ne može

ništa dokazivati na osnovi knjiga Svetoga Pisma. Ali ni općom povijesti ne može se (po modernizmu) dokazati transcendencija kršćanstva, a da se ne pretpostavi vjera u Providnost, koja svijetom upravlja. Mjesto objektivnih (uče modernisti) valja se latiti subjektivnih, imanentnih, psiholoških ili moralnih razloga, ako hoćemo da utvrdimo istine vjere. Religija, i kršćanska, je djelo dubokih potreba ljudske duše i životnih potreba čovjeka. Savjest nam očituje Božanstvo, koje je u nama; iskustvom pak opažamo, kolika je sreća biti sjedinjen s Bogom, najvećim idealom. Utješno je naći i združiti se s licima, koje isto čute, što i mi. Saobraćaj s njima pokazuje nam potrebu socijalnog udruženja, potrebu kršćanske Crkve. Kršćanska Crkva jest razvoj i usavršenje težnjâ ljudske duše. Dakle je kršćanstvo istinita religija.

No tu se ne misli ono kršćanstvo što ga uči Crkva katolička. Dogme, liturgija, konstitucija Crkve ne dadu se složiti sa modernim mišljenjem čovjeka. A o tom skladu rađe u prvom redu modernisti. Treba dakle kršćanske ideje s temelja preudesiti. U tom poslu prekranjanja valja pozvati u pomoć subjektivizam i liberarnu egzegezu. No najbolje će usluge pružiti evolucionizam. U embrionalnom stanju bilo je kršćanstvo izvanredno jako čuvstvo ljubavi k Bogu i k bližnjemu u Krista i apostola. Oni su to svoje čuvstvo prelijevali u druge i tako ga i u drugim ljudima probuđivali. Htjeli su preporučiti čovječanstvo, i u to su vjerovali držeci da će se osnovati društvo ljudi, koji čine voiju Oca (kra-

ljevstvo nebesko.) U to ime su se i organizirali. Pod utjecajem Židova i Grka razvili su kršćani neke formule, da budu izražaj njihove udruge. Jednako su Grci, Židovi i Rimljani utjecali na razvoj Liturgije i Hierarkije. Sve te formule (dogmatičke, liturgijske) jesu pjesme zanesene kršćanske duše: pola filozofije, pola mitologije. Danas je sve to zastarjelo, kad je filozofija i znanost toliko napredovala. Ako dakle kršćanstvo hoće da i dalje žive, treba da se preobrazi. Dogme, obrede treba tumačiti simbolički ili ih izlučiti. Glavno je: religiozno čuvstvo u nama, a spolja kult istine, dobrote, ljepote, ideala, božanstva. To nas uči religioznoiskustvo. — No ovo nije više kršćanstvo, to nije reformacija, nego denaturacija ili destrukcija kršćanstva. Tu se zabacuje bitno, a ne pripadno u kršćanstvu. Za volju modernog liberalnog mišljenja imalo bi kršćanstvo da plati glavom, a imo bi tobože i dalje moglo ostati: tako glasi kompromis modernistički. Jednako ne vrijedi ništa t. zv. apologetika modernista. „Čuvstvo“ (bez filozofskih razloga) ne može dokazati, da je naša prirodna težnja za srećom baš težnja za Bogom. Ni molitva ne dokazuje ništa, a može da bude izvor iluzija i autosugestija. — Potom, što je u modernističkoj apologetici dobro, to je već otprije poznato. Apologetika može upotrijebiti imanenciju, ali s potrebnom rezervom. Modernizam je deizam i logički vodi k ateizmu. Paulot: *La vie religieuse des Clercs*. Konferencija dokazuje tezu, da dušobrižnici imaju živjeti kao redovnici, ako hoće preporučati ljude.

Dr. Fran Barac.

Theolog. Quartalschrift. Tübingen, 1911. br. 2—4.

I. Ernst: *Neue Untersuchungen über Cyprian und den Ketzertaufstreit* (Nova istraživanja o Ciprijanu i prepirka o krštenju krivovjeraca). Razlaže nazore Glossena, D' Alès-a i drugih o tom pitanju. — Dr. Meinertz: *Zur Bekehrung des hl. Paulus (Gal. 1, 15 f.)* (K obraćenju sv. Pavla Gal. 1. 15 sq). M. Polemizira s Moske-om o tom, u koliko je Krist podučio sv. Pavla s obzirom na spasenje pred Damaskom. — J. Döllner: *Isaias' (47, 13) Anspielung auf die babilonische Astrologie* (Izaja 47, 13 nišani na babil. astrologiju). Izajija kaže „... neka stanu sada zvjezdari, koji gledaju zvijezde“. Babil. astrolozi su nebo i mjesec razdijelili u okružja i ta okružja su odgovarala pojedinim pokrajinama na zemlji, te su po zvijezdama a napose po mjesecu pricali budućnost pojedinia pokrajinama. — S. Weber: *Revision gegen die Freisprechung des ungerechten Verwalters Luk. 16, 5—8* (Revizija proti odrješenju nepravednog upravitelja Luk. 16, 5—8). Nepravedni upravitelj zlo je uradio. Na tom temelju hoće parabola ponajprije da oštro ukori i ozbiljno ponizi grješnika, tek onda propovijeda milosrgje. Pošto su se grješnici pokajali, navješćuje parabola, da ima za njih i zagovor, koji pruža i tamo nade, gdje se je vlastitim grijehom grješnik od Boga otejepio. — Dr. Belsler: *Das Johannesevangelium und seine neuste Beurteilung* (Evangjelje sv. Ivana i njegovo najnovije prosugijvanje). Belsler opširno razlaže i kritizira naj-

novija djela Wellhausena, E. Schwartz'a i Spitze-a. — P. Riesler: *Das alte Testament und die babilonische Keilschrift* (Stari Zavjet i babilonsko klinovo pismo). R. nastoji dokazati, da su se pisci st. zavjeta služili klinovim pismom. — G. Kresser: „*Praecedam vos in Galileam*“ in den Berichten der Palästina-pilger“. Krist je rekao, da će ga učenici poslije njegova uskrsnuća vidjeti u Galileji, a kad tamo već su ga u isti dan uskrsnuća vidjeli — svakako ne u Galileji, koja leži u sjev. Palestini, te je nekoliko dana puta udaljena od Jeruzalema. Pisac dokazuje s 12 putopisa hodočasnika prije, za i poslije križarskih vojna, da se pod „Galilea“ ima razumjeti vrh brijega nad josafatskom dolinom, na desno od Maslinske gore. *E. L.*

Zeitschrift für katholische Theologie. Innsbruck, 1911. sv. 4.

E. Dorsch: *St. Augustinus und Hieronymus über die Wahrheit der biblischen Geschichte* (Sv. Augustin i Jeronim o istinitosti bibl. povjesti). U ovoj raspravi prikazuje D. razvoj sv. Augustina u egzegezi i njegov pismeni saobraćaj u tom predmetu — poimence kontroverziju sa sv. Jeronimom, zatim pokazuje iz djela i pisama sv. Jeronima njegov nazor o istinitosti sv. pisma. — I. K. Zenner: *Der zweite Teil des Buches der Weisheit* (Drugi dio knjige mudrosti). To su prijevod i opaske iz ostavštine pokojnog Zennera. — C. A. Kneller: *Cyprian und die römische Kirche* (Ciprijan i rimska Crkva). Na tekstu, u kojem

Ciprijan govori o putovanju raskolnika Felicisima i njegovih pristasa u Rim, pokazuje K., da je Ciprijan držao, da je rimska Crkva bila bitno nad svim ostalim Crkvama (*ecclesia principalis*). — H. Bruders: *Mt. 16, 19, 18, 18 und Io 20, 22, 23 in frühchristlicher Auslegung. Die Kirche der Donatisten*. B. govori najprije o općenitim oznakama donatističke crkve, zatim razlaže njihovu nauku o primatu, o katedri sv. Petra, o sakramentima, te o njihovoj teoriji o dvjema kraljevstvima: Kristovom i sotoninom. *E. L.*

La civiltà cattolica. Godište 62. od god. 1911. Vol. 3. br. 1467.—1470. Vol. 4. br. 1471.—1473. — od 5. kolovoza do 4. studenoga 1911. — Ugledni ovaj časopis, u kojem suraguju Isusovci, donosi mnogo raspravâ, ocjenâ i publikacijâ, a od ovih evo najvažnijih: P. Lad. Szezepanski S. I., profesor na biblijskom institutu u Rimu: *Fra i graniti del Sinai* (Megju klisurinama gore Sinaja), radnja sa-držaja biblijskog, u kojoj se po vlastitom motrenju opisuje narav onoga historijskog mjesta, njegovi stanovnici i povjest. — *Del rispetto alla prima età* (Počitanje spram mladeži), moralno-pedagoška crtica o pitanju seksualnom i dužnosti čuvanja stida kod mladeži. — *La crisi morale della famiglia moderna* (Moralna kriza u modernoj obitelji), nastavak je socijalne studije o rasulu, što ga moderni duh proizvodi u obitelji. Br. 1467. — *Il conflitto tra la morale e la sociologia* (Spor izmegju morala i socijologije), izvadak je iz najnovijeg djela Louvainškoga

profesora S. Deploige-a izdanog ove godine pod istim naslovom. — I buoni lettori (Dobri čitatelji), dio je drugi rasprave I buoni libri (Dobre knjige), koja je u drugoj svesci ove smotre štampana; ovdje pisac daje naputke, kako valja čitati knjige, da nam koristi čitanje. Ostale rasprave u ovom broju nijesu bogosl. sadržaja. Br. 1468. — P. Jos. Biederlack S. I., profesor na sveučil. u Innsbrucku, iscrpivo opisuje u članku Il movimento operaio cattolico in Germania (Katol. radnički pokret u Njemačkoj), kako je u Njemačkoj radništvo organizovano i koji su plodovi te organizacije. — Il concetto della legge e la morale gesuistica secondo Benedetto Croce (Pojam zakona i jezuitski moral po Ben. Croce), polemika i odgovor piscu Croce-u na njegove lažne teorije i krive zaključke. — L'educazione estetica (Estetski odgoj), u savezu sa moralno-pedagoškom crticom „Del rispetto alla primatà“ i od istoga po svoj prilici pisca raspravlja o dobrom pravcu odgoja. — Nella moderna Etruria (U današnjoj Etruriji), putopisna crtica puna arheoloških i historijskih podataka. Br. 1469. — Il più antico racconto del diluvio (Najstarija pripovijest o potopu), veoma važna, zanimiva i aktuelna rasprava o fragmentarnom napisu, što ga obreo Amerikanac Hilprecht listopada g. 1909. u Pensilvaniji na jednoj ploči donesenoj u sveučilišnu zbirku iz Babilonije, a na kojoj se nalazi opis biblijskog potopa. — Pei monti di Lazio (Po brdinama Lacija), putopisna crtica s obzirom na crkvenu povjest i arheologiju.

Br. 1470. — Le genesi della nuova dottrina di Lutero (Kako je Luter došao na to, da izmisli novu nauku), povjesno-dogmatska rasprava o prilikama onoga vremena i svojstvima samoga Lutera, koji je bio lakouman, tvrdoglav, ohol, prevrtljivac, a uz to manjkala mu solidna vaobrazba, gomilao na dušu svoju grijeh, strah i skrupeli ga mučili. Ostale radnje su uastavei prije spomenutih radnja. Br. 1471. — La famiglia o il moderno industrialismo (Obitelj i današnja industrija), socijološka studija o napretku u industriji — strojevi, sile — a na štetu radnika. — Le letture proibite (Zabranjeno štivo), nastavak je pod drugim naslovom rasprave o dobrim knjigama i o dobrim čitateljima. Treća rasprava je nastavak one istoga naslova u br. 1469. i 1471. Br. 1472. — Libertà domestica e neutralità scholastica (Sloboda kod kuće a u školi bezvjerstvo), oštar članak protiv neutralnih t. j. bezvjerskih škola. Br. 1437. — Od recenzija važna je ona o radnji učenoga Del Vecchia: Il concetto della natura e il principio del diritto (Pojam naravi i pravno načelo), pa Mons. Wilperta: La cripta dei Papi e la cappella di S. Cecilia in Callisto (Papinska grobnica i kapela sv. Cecilije u Kalikstovim katakombama) i dr. Obilna je Bibliografija i rubrike za dopisnike, u kojima takogjer imade mnogo zlatno zrnce. *dr. J. Pazman.*

La Scuola Cattolica. Milan, 1911. od srpnja do listopada.

M. Cappello: *La riforma dei Seminari in Italia secondo la mente di Pio X*

C. opširno prikazuje, kako su se pape sve do Pija X. odlučno zauzeli da provedu reforme tridentinskog sabora. Zatim donša i komentira norme za intelektualni i moralni odgoj u talij. sjemeništama, koje je Pio X. potvrdio.

P. Caccia: La divina personalità dello Spirito Santo specialmente da I. Cor. 2, 6, 16. (Božanska osoba Duh Svetoga napose u I. Cor. 2, 6—16). U toj studiji, koja se nastavlja, govori C. ponajprije, što uči sveti Pavao o Duhu sv., zatim prelazi na spekulativni dio (oznaka osobe i duha), gdje dokazuje, da je Duh sv. osoba.

G. Piovaro: La scuola Lamennésiana (Lamennaisova škola). Raspravlja se nastavlja.

V. Marchini: La inerranza assoluta della Scrittura e la dottrina della Chiesa (Absolutna nepogrešivost sv. pisma i nauka Crkve). M. dokazuje sa crkv. dokumentima, da je „implicita“ definirano, da je sv. pismo nepogrešivo.

E. L.

Revue du Clergé Français. Paris, 1911. od 1. srpnja do 15. listopada.

Nastavlja se iz područja povjesti religijâ o podrijetlu kršćanstva od Venarda, o kršćanstvu i antiknom svijetu (od konca 1. stolj. do koncila nicejskog) od Batiffola, o raznim shizmama na istoku od Bousqueta.

E. Vacandard: La question du meurtre rituel chez les Juifs (Pitanje o ri-

tualnom umorstvu kod Židova). Vacandard dokazuje prošav razne slučajeve, u kojima se je Židovima predbacilo ritualno umorstvo, uz vrlo obilnu literaturu, da je to pučka objeda, koja se predbacuje Židovima.

A. Gratieux: Les icônes chez les Russes (Ikone kod Rusa). Govori o značenju ikona, o raznim ikonama i njihovoj povjesti, o shvaćanju ikona kod Rusa. Ikona je kod Rusa u privatnom i javnom životu kao vidljiv znak prisutnosti Božje i svetih među vjernicima.

F. Martin: Les paraboles de l'évangile dans la peinture (Evangjeoske parabole u slikarstvu). Premda su slikari više obradjivali motive iz djetinstva Kristovog i muke njegove, ipak ima i lijepi broj umjetničkih obradba Kristovih parabola, koje pisac nabraja i opisuje.

H. Netzer: L'extrême-onction aux VIII. et IX. siècles (Zadnja pomast u 8. i 9. stoljeću). N. dokazuje protiv protestanta Steitza i Pullera, da u 8. a pogotovo u 9. stoljeću nalazimo sakrament zadnje pomasti kao činjenicu, koja već odavna postoji i koja imade svoju potpuno izrađenu teoriju.

Osim tih rasprava od velike su koristi opširne kronike, u kojima se navagja najnovija literatura. U spomenutim brojevima ima kronika prirodoslovna, apologetička, filozofijska, teološka i crkv.-povjesna.

E. L.